

Strani
utjecaji na
izbore / političko
prepucavanje
ili realna
opasnost?

ANALIZA GONGA I
CENTRA ZA ISTRAŽIVANJE,
TRANSPARENTNOST I
ODGOVORNOST

CRTA:

AUTORI

Bruna Marinović
Oriana Ivković Novokmet
Jovana Prešić
Tijana Đorđević

DIZAJN

Bojan Crnić

NAKLADNIK

Gong

IZVRŠNA DIREKTORICA

Oriana Ivković Novokmet

CRTA:

Zagreb, rujan 2024.

ISBN 978-953-7960-61-2

GONG

A. Mihanovića 14,
10000 Zagreb — Hrvatska
T: +385 1 4825 444
F: +385 1 4825 445
E-mail: gong@gong.hr
Web: www.gong.hr

Uvod

Europske su demokracije u 2024. godini izložene različitim utjecajima i pokušajima uplitanja stranih aktera u njihovo funkcioniranje. U povijesnoj izbornoj godini u kojoj preko polovice svjetskog stanovništva izlazi na birališta,¹ integritet izbornih procesa, kao i njihovi rezultati, od iznimne su važnosti za budući smjer kretanja država. Pokušaji uplitanja u te procese od strane autoritarnih režima poput Rusije, koje širenjem dezinformacija žele smanjiti povjerenje građana u moć demokracija da rješavaju njihove probleme, potkopavaju temelje liberalne demokracije.² Razdoblje mira i prosperiteta, koje je barem nominalno obilježilo prethodna desetljeća, približava se svojem kraju, te na starom kontinentu u posljednjih desetak godina neprestano rastu tenzije. Uz nove geopolitičke okolnosti koje oblikuju međunarodni politički sustav, poput rata u Ukrajini, rata u Gazi, kineskih pokušaja utjecaja u drugim zemljama kroz financiranje strateških projekata, ruskog širenja dezinformacija, kao i povećanja autoritarnih sklonosti kako kod političara, tako i kod javnosti, kompleksnost pokušaja šticeanja demokracija od svih tih prijetnji postaje sve težim, ali i važnijim zadatkom. Pritom se značajnim pokazao i razvoj novih tehnologija, koje su dodatno pospješile društvene podjele i omogućile nove načine uplitanja vanjskih aktera u unutarnje funkcioniranje država.

Upravo iz tog razloga su Gong³ i CRTA⁴ (Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost), kao nezavisne i nestranačke organizacije civilnog društva iz Hrvatske i Srbije posvećene razvoju demokratske kulture i građanskog aktivizma, napravile ovu zajedničku analizu stranog utjecaja na političke procese. Ona predstavlja nastavak triju prethodno objavljenih publikacija usmjerenih na zbivanja u energetsom sektoru i zarobljavanje javnih institucija, odnosno na strano uplitanje kroz financijske interese i aktivnosti. Radi se o analizama „Zarobljavanje plinom“;⁵ „Energetski sektor u Hrvatskoj i Srbiji uhvaćen u interesnim mrežama“;⁶ te „Plin i nafta u Hrvatskoj i Srbiji u sjeni ruske agresije na Ukrajinu“;⁷ koje su detektirale strani utjecaj u strateškim energetske kompanijama. Ovoga puta fokus analize je na političkim procesima i akterima, odnosno političkoj prirodi stranog utjecaja i njegovu potencijalu potkopavanja demokratskih normi i pogoršanja društvenih podjela. U Hrvatskoj su za analizu odabrani akteri koji sačinjavaju izvršnu vlast - predsjednik,

1 2024 is the biggest global election year in history (03. siječnja 2024.) — [poveznica](#)

2 Foreign interference: how Parliament is fighting the threat to EU democracy (09. travnja 2024.) — [poveznica](#)

3 — [poveznica](#)

4 — [poveznica](#)

5 Zarobljavanje plinom (Gong, 2019.) — [poveznica](#)

6 Energetski sektor u Hrvatskoj i Srbiji uhvaćen u interesnim mrežama (Gong, 2022.) — [poveznica](#)

7 Koloplet geopolitike, skrivenih interesa i korupcije: Plin i nafta u Hrvatskoj i Srbiji u sjeni ruske agresije na Ukrajinu (Gong, 2023.) — [poveznica](#)

premijer i radikalno desna stranka koja je postala dijelom vladajuće većine, Domovinski pokret - koji koriste optužbe za strani utjecaj protiv svojih političkih protivnika kako bi ostvarivali svoje parcijalne političke interese, zanemarujući posljedice koje takvi narativi imaju po društvo, političku kuturu i razvoj demokracije. Promatramo tri ključne stvari: manipuliranje optužbama za rusofilstvo političkih protivnika od strane premijera Plenkovića, kontroverzne pozicije predsjednika Milanovića i djelovanje Domovinskog pokreta, stranke koju smo posebno promatrali zbog povezanosti s Pavlom Vujnovcem, poduzetnikom koji je poslovno carstvo izgradio na suradnji s Rusijom, kao i zbog njihovih populističkih poruka koje sustavno rade na radikalizaciji hrvatskog političkog prostora.⁸

S druge strane, situacija u Srbiji još je kudikamo jasnija i opasnija. Uz narušavanje demokratskih institucija i procesa od strane nositelja vlasti u državi, vanjski utjecaji gotovo pa diktiraju političko raspoloženje i ekonomsku situaciju u Srbiji. Rastrgana između suprotstavljenih utjecaja i interesa Kine, Rusije i Europske unije, Srbija je na koncu ipak najviše prepuštena samovolji predsjednika Aleksandra Vučića, koji je, unatoč formalnom nesudjelovanju kao kandidat na provedenom ciklusu izbora bio dominantna figura istih. Kroz zarobljavanje medija i narušavanje izbornog legitimiteta do te mjere da je Europski parlament donio rezoluciju o istima, potvrđujući kako su uočene brojne nepravilnosti te izborni procesi nisu bili slobodni i poštteni, političke institucije i procesi u Srbiji zarobljeni su i izvana i iznutra. Dok su s jedne strane u Srbiji dominantni proruski i antizapadni narativi, s druge strane dolazak kancelara Olafa Scholza u ljeto 2024. godine u Srbiju, koji radi mogućnosti iskopavanja litija zanemaruje antidemokratske sklonosti vladajućih kao i dugogodišnje prosvjede građana o toj temi,⁹ dodatno sužava prostor slobode i građanske participacije u Srbiji.

8 Analiza populističke ponude i potražnje na parlamentarnim izborima 2024. godine, Gong (2024) — [poveznica](#)

9 Will America or China Win the Serbian Proxy War? (06. rujna 2024.) — [poveznica](#)

Gong

PLENKOVIĆ U PRIKRIVANJU KORUPCIJE OPOZICIJU PROGLASIO PRORUSKOM	7
HDZ NA VLAST DOVEO RADIKALNU DESNICU	9
MILANOVIĆ : NAJŽEŠĆI KRITIČAR HDZ-A, OŠTAR PREMA SVIMA OSIM PREMA RUSIJI	11
DOMOVINSKI POKRET - MAKE CROATIA GREAT AGAIN	14
NASTANAK I RASKOL DOMOVINSKOG POKRETA	17

U Hrvatskoj je 2024. uistinu superizborna godina, u kojoj su se održali parlamentarni i europarlamentarni, a do kraja godine slijede i predsjednički izbori. Započela je najavom premijera Plenkovića kako će za jednu od najvažnijih pozicija u državi, onu glavnog državnog odvjetnika, čija je neovisnost u radu od iznimne važnosti za pravosudni sustav, podržati **IVANA TURUDIĆA**, suca kaznenog suda povezanog¹⁰ s vladajućom strankom HDZ. Turudića su kroz sudačku karijeru pratile brojne kontroverze, te je najava njegova imenovanja odjeknula u javnosti zbog njegovih suspektnih veza i povezanosti s osobama iz kriminalnog miljea,¹¹ kao i političarima osumnjičenim za korupciju.

U državi nenaviknutoj na velike prosvjede, oporba je izvukla na Trg sv. Marka i okolne ulice oko 7.000 građana,¹² i to nakon što su objavljene poruke između Turudića i nekadašnje državne tajnice u Ministarstvu uprave **JOSIPE RIMAC**, bivše članice vladajućeg HDZ-a protiv koje su podignute brojne optužnice za korupciju.¹³ Tijekom svog predstavljanja na sjednici parlamentarnog Odbora za pravosuđe, Turudić je tvrdio kako jedva poznaje Rimac. Brojne poruke koje su procurile nedugo potom dokazale su da je lagao Odboru,¹⁴ ali i bacile ozbiljnu sumnju na njegove zlouporabe ovlasti i položaja. Oporba je bila ujedinjena u zahtjevu premijeru **ANDREJU PLENKOVIĆU** da odustane od kandidature Turudića, ali i da se protiv njega pokrene stegovni postupak i da bude razriješen i dužnosti suca. Predsjednik Visokog kaznenog suda na kojem je Turudić radio, uz suglasnost predsjednika Vrhovnog suda RH, podnio je pritužbu zbog povrede Kodeksa sudačke etike, koja je kasnije odbačena.¹⁵

Premijer je, umanjujući ozbiljno narušen integritet kandidata, oporbu optužio da je na ruskoj strani sukoba u Ukrajini i nazvao prosvjed „proruskim skupom radikalne ljevice”.¹⁶ Rekao je kako su “isti ovi koji su pozvali ljude na Markov trg isti oni koji su bili protiv Zakona o hrvatskom jeziku i protiv podrške Ukrajini”,¹⁷ te kako ga “zanima što misle o ubojstvu Navaljnoga i eliminaciji svih oporbenih političara

10 I sam priznaje da ga je HDZ u životu odredio. Tko je Ivan Turudić, kontroverzni sudac kojeg Plenković želi za šefa DORH-a (25. siječnja 2024.) — [poveznica](#)

11 Ibid.

12 Evo koliko je točno ljudi došlo na prosvjed u Zagrebu (18. veljače 2024.) — [poveznica](#)

13 Rimac nudila USKOK-u: Mogu vam dati tri ministra i Turudića, ali hoću manje od 5 godina zatvora (07. veljače 2024.) — [poveznica](#)

14 Imamo stotine poruka Turudića i Josipe Rimac, kandidat za šefa DORH-a prešutio sastanke: ‘Napravi mi ono’ (03. veljače 2024.) — [poveznica](#)

15 Vrhovni sud Republike Hrvatske (15. veljače 2024.) — [poveznica](#)

16 ‘Bio je to proruski skup radikalne ljevice, a poruke su bile vulgarne, primitivne...’ (17. veljače 2024.) — [poveznica](#)

17 Ibid.

prije (ruskih) izbora u ožujku. Svi ovi, osim Socijaldemokrata, bili su za Putina, a ne Ukrajinu. Nisu željeli pomoći prijateljskom ukrajinskom narodu.”¹⁸ Time se referirao na neizglasavanje Odluke o sudjelovanju Hrvatske u misiji EUMAM,¹⁹ odnosno o obuci ukrajinskih vojnika u Hrvatskoj iz 2022. godine. S obzirom na to da je Predsjednik Republike kao vrhovni zapovjednik Oružanih snaga uskratio podršku obuci, nužna je bila dvotrećinska većina u Saboru, budući da se radi o ulasku stranih vojnika na teritorij RH.²⁰ Predsjednik **ZORAN MILANOVIĆ** protivio se dolasku ukrajinskih vojnika tvrdeći da je takvo nešto moguće samo za vojnike savezničkih zemalja iz EU i NATO-a, te da Ukrajina nije saveznica.²¹ Saborski klubovi ljevice suzdržali su se od glasanja pozivajući se na proceduralne greške i premijerovu samovolju. Naime, prije traženja suglasnosti Predsjednika RH ili glasanja u Saboru, odnosno poštivanja osnovnih demokratskih praksi parlamentarne republike, premijer je poručio s EU summita u Bruxellesu kako je “Odluka već donesena”.²² Nakon što odluka nije izglasana u parlamentu, premijer je najavio kako će onima koji su bili protiv “to zamjerati stalno i dugo i to namjerno”.²³ Tadašnji ministar obrane kazao je kako vjeruje da su na oporbu utjecali Rusija i Putin.²⁴ Manipulativne izjave premijera o “protuhrvatskom” i “proruskom” prosvjedu i fact-checkeri su proglasili neistinitima,²⁵ jer se na skupu mogla čuti osuda Rusije i žaljenje zbog smrti Navaljnoga, za koga je održana i minuta šutnje. Glavna poruka prosvjeda, koji su se istovremeno održali u pet hrvatskih gradova, bila je “dosta tiranije, laži i korupcije, dosta je HDZ-a”.²⁶

Kako se taj događaj može smatrati neslužbenim početkom kampanje za parlamentarne izbore, retorika premijera i vladajuće stranke nastavila se u sličnom tonu, koristeći Rusiju kao oružje za političke obračune. Nastavili su optuživati lijevu oporbu da su rusofili i putinofili, posebice predsjednika Milanovića, o čemu je Gong

18 Ibid.

19 Plenković nije skupio 101 ruku, Ukrajinski vojnici neće se obučavati u Hrvatskoj (16. prosinca 2022.) — [poveznica](#)

20 Obuka Ukrajinaca u Hrvatskoj: Ulazak RH u rat ili čin solidarnosti? (25. studenog 2022.) — [poveznica](#)

21 Milanović Plenkoviću: Gledamo i mi tebe, braco. Odi u Ukrajinu pa se bori (20. prosinca 2022.) — [poveznica](#)

22 — [poveznica](#)

23 Plenković: Zamjerat ćemo onima koji su bili protiv obuke Ukrajinaca, dugo i namjerno (20. prosinca 2022.) — [poveznica](#)

24 Banožić o obuci Ukrajinaca: Vjerujem da su na oporbu utjecali Rusija i Putin (16. prosinca 2022.) — [poveznica](#)

25 Premijerove manipulativne tvrdnje vezane za opozicijski prosvjed (20. veljače 2024.) — [poveznica](#)

26 Veliki prosvjed protiv HDZ-a u pet gradova (23. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

pisao u ranijim analizama.²⁷ HDZ je širio i dezinformaciju o tome kako predsjednik “hrvatima želi otimati djecu”, koja je vrlo brzo diskreditirana.²⁸ No, kao što će daljnji tekst pokazati, dok su neke Milanovićeve izjave, koji se na parlamentarnim izborima prezentirao kao vođa oporbe, doista bile na tragu Viktora Orbana i Roberta Fica, lijeva i liberalna oporba nikada se nije tako postavljala, što ukazuje kako je jedini razlog korištenja takvih narativa diskreditiranje političkih protivnika od strane premijera i HDZ-a, a ne stvarni strah od stranog utjecaja.

HDZ NA VLAST DOVEO RADIKALNU DESNICU

Dva mjeseca kasnije održani su parlamentarni izbori. Oporbene stranke okupljene u koaliciji pod nazivom “Rijeke pravde”, s predsjednikom Milanovićem kao neslužbenim premijerskim kandidatom, osvojile su 42 mandata, dok je HDZ-ova koalicija na čelu s premijerom Andrejem Plenkovićem, dobila 61 od 151 zastupničkog mjesta. Unatoč tome što je osvojio pet mandata manje nego na prethodnim izborima, Plenković je uspio sastaviti svoju treću uzastopnu vladu, sklopivši koaliciju s **DOMOVINSKIM POKRETOM**, radikalno desnom strankom koja je osvojila 14 mandata, koji su se već u izbornoj noći počeli osipati.²⁹ Dok su prethodne dvije Plenkovićeve vlade bile su plod koalicije sa predstavnicima nacionalnih manjina, Domovinski pokret je eksplicitno tražio,³⁰ i od premijera ishodio, isključivanje srpske nacionalne manjine iz Vlade, čime započinje novo, radikalnije razdoblje u hrvatskom političkom životu.

Nakon osam godina vlasti, uz sve korupcijske skandale,³¹ HDZ je uspio mobilizirati 100.000 birača više nego na prethodnim izborima. Premda su **SDP**, glavna oporbena stranka, i **MOŽEMO**, stranka zelene ljevice, zajedno dobili 30.000 glasova više od HDZ-a, odluka da ne koaliraju prije izbora rezultirala je neuspjehom ljevice

27 Putinovi mališani i Kremljenko: HDZ već dvije godine blati oporbu s tezom da su rusofili (23. travnja 2024.) — [poveznica](#)

28 HDZ-ova dezinformacija da je Zoran Milanović najavio otimanje djece proširila se društvenim mrežama (25. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

29 ŠTO SE DOGAĐA? Kolakušić se ne javlja Radiću i DP-u: ‘Zvao sam ga, ali...’ (18. travnja 2024.) — [poveznica](#)

30 Domovinski pokret ustajan: Vlada bez SDSS-a ili neka Plenković ide na nove izbore (29. travnja 2024.) — [poveznica](#)

31 Postoji korupcija i postoji HDZ-ova korupcija. To je korupcija na kvadrat (25. travnja 2024.) — [poveznica](#)

da osvoji vlast.³² Izborna kampanja ostala je u sjeni (neslužbenog)³³ kandidiranja predsjednika Republike za premijera, pitanja ustavnosti takvog čina s obzirom na to da je predsjednik taj koji daje mandat za sastavljanje Vlade, te sukoba predsjednika Milanovića i potpredsjednika Vlade **OLEGA BUTKOVIĆA** na društvenim mrežama.³⁴ Milanović je Butkovića prozivao zbog korupcije, dok je Butković predsjednika optuživao da je ruski igrač. Izbore je u takvim okolnostima obilježio visok odaziv birača, te je Plenković - čiji je HDZ do sada profitirao od niske izlaznosti - skandalozno i nedemokratski proglasio dobar odaziv građana na izbore krivcem nešto sporijem formiranju njegove treće Vlade, otvoreno rekavši ““Da je izašlo manje birača, mi bi imali 66 i već bi imali vladu.”³⁵ Zoran Milanović zazivao je Vladu nacionalnog spasa, koaliciju za “Treću Republiku”, no svojim krivim procjenama, posebno odbijanjem da podnese ostavku nakon ulaska u kampanju i guranjem lijevog SDP-a u koaliciju s radikalnom desnim DP-om,³⁶ nije uspio srušiti HDZ. Izbori su završili time da je Plenković u Vladu je doveo protumigrantsku stranku nacionalističke retorike, fokusiranu na zaštitu nacionalnog identiteta i “tradicijskih vrijednosti”, te ima sporan odnos prema ratnim zločinima i fašističkim porukama.³⁷

Suradnji HDZ-a s Domovinskim pokretom, strankom sastavljenom dobrim dijelom od bivših HDZ-ovaca, prepreka nije bila ni što je DP u ožujku podigao kaznenu prijavu protiv Plenkovića zbog “zloupotrebe položaja i ovlasti u imenovanju novog državnog odvjetnika i zbog omogućavanja migrantske invazije na Hrvatsku”.³⁸ Unatoč opetovanim predizbornim optužbama kako se radi o rusofilima, kao i činjenici da je Domovinski pokret glasao protiv obuke ukrajinskih vojnika u Hrvatskoj, premijeru nije smetao ulazak u postizbornu koaliciju s njima. Plenković je zaboravio i da je osobno godinama optuživao upravo DP da je inspirirao napadača koji je 2020. pucao na zgradu Vlade i ranio policajca, zbog čega je već godinama zatvoren

- 32 (Ne)naučene lekcije Izlaznost i koalijske strategije: analiza parlamentarnih izbora u Hrvatskoj 2024; Anali Hrvatskog politološkog društva (6. svibnja 2024) — [poveznica](#)
- 33 Iza kulisa dana u kojem je Milanović šokirao Hrvatsku: Strategiju je dogovorio u tajnosti... (16. ožujak 2024.) — [poveznica](#)
- 34 Nastavljena svađa između Butkovića i Milanovića: ‘Evo fotke Brača, ti znaš zašto, Zorane...’ (07. travnja 2024.) — [poveznica](#)
- 35 Plenković: Da je na izbore izašlo manje ljudi, imali bismo 66 zastupnika i vladu (22. travnja 2024.) — [poveznica](#)
- 36 STAVOVI DOMOVINSKOG POKRETA: Zaštita kulture života i brakova, kroatizacija obrazovanja i medija...(22. travnja 2024.) — [poveznica](#)
- 37 Svjetski mediji Penavu i ekipu svode u istu ravan s AfD-om i Le Pen, a njihovu ispraznu priču o hrvatskim Srbima progutali nisu (10. svibnja 2024.) — [poveznica](#)
- 38 Penava mahao kaznenom prijavom koju je Domovinski pokret podnio protiv Plenkovića(13. Ožujka 2024.) — [poveznica](#)

i Markov trg.³⁹ Neposredno pred izbore u javnost su procurile i snimke unutarstranačkog sastanka⁴⁰ na kojem je premijer vrijeđao Domovinski pokret, optuživao neovisne medije za urotu protiv njega, te govorio o tome kako veća izlaznost radi protiv HDZ-a i upućivao stranačku mašineriju na primjere organizacija koje su “poslušne k’o vojska”.⁴¹

Koalicija koja se izrodila iz provedenih parlamentarnih izbora predstavlja prekretnicu u Hrvatskoj. Dok premijer i HDZ slabe demokratske norme, uključivanje radikalne desnice u vlast prijeti slabljenjem građanskih sloboda, napadima na prava manjina, rastom populizma, napadima na neovisnost medija te polarizacijom društva. Kao što se prikazuje u nastavku teksta, narativi u kojima se političke suparnike optužuje za antihrvatske tendencije i zastupanje “nečijih” stranih interesa jedna je od osobina koje dijele HDZ i DP. Takva vrsta političke komunikacije od strane najviših nositelja vlasti potiče porast političke netrpeljivosti, polarizacije i nemoćnosti uspostavljanja zajedničkog dijaloga, što se reflektira i na samo društvo i izborni proces.⁴²

MILANOVIĆ : NAJŽEŠĆI KRITIČAR HDZ-A, OŠTAR PREMA SVIMA OSIM PREMA RUSIJI

Zoran Milanović dao je snažan impuls opozicijskim prosvjedima u pretkampanji jer se snažno usprotivio imenovanju Turudića, “osobe bez imalo morala, dokazanog lažova, političkog ovisnika o HDZ-u i miljenika kriminalnog podzemlja”,⁴³ i žestoko prozivao HDZ za korupciju. Plenkovićeova stranka uzvraćala je predstavljajući Milanovića kao “rušitelja Ustava” i “ruskog igrača”.

Kao bomba odjeknula je vijest da najpopularniji⁴⁴ hrvatski političar, predsjednik Republike, izlazi na izbore kao kandidat za premijera SDP-ove Vlade. U prvoj reakciji premijer ga je nazvao „ruskim saboterom”. „Nije li to možda pokušaj da se Hrvatska izvuče iz zapadne zajednice, EU-a i NATO-a, partnerstva s SAD-om i vrati

39 Moramo stati na kraj govoru mržnje i radikalizaciji kojima pridonose i huškačke izjave pojedinih političkih aktera (15. listopada 2020.) — [poveznica](#)

40 Iscurile nove snimke Plenkovića. Ura o kombijima i glasačkim listićima, spominje ‘gladne prevarante koji su sve unaprijed dogovorili’ (15. travnja 2024.) — [poveznica](#)

41 Ibid.

42 Putinovi mališani i Kremljenko: HDZ već dvije godine blati oporbu s tezom da su rusofili (23. travnja 2024.) — [poveznica](#)

43 Milanović odgovorio Plenkoviću i Turudiću: “Dolazimo do ključnog pitanja” (13. veljače 2024.) — [poveznica](#)

44 Novi Crobarometar: HDZ je i dalje na vrhu, ali oporba već neko vrijeme ozbiljno napreduje (23. veljače 2024.) — [poveznica](#)

Rusiji? Ako jest, nećemo to dozvoliti”,⁴⁵ kazao je. Gong je pozvao Predsjednika da podnese ostavku ako želi biti kandidat na izborima: “Nedemokratski i neodgovorno prema poziciji predsjednika, koji bi trebao predstavljati sve građane i građanke, jest kandidatura Zorana Milanovića bez da je dao ostavku na aktualnu dužnost”.⁴⁶ Niz stručnjaka dijelio je taj stav, a na kraju je i Ustavni sud potvrdio da Milanović ne može biti kandidat na izborima ako prethodno ne podnese ostavku.⁴⁷

Uz rasprave o ustavnosti, Milanović je nasjeo na HDZ-ove provokacije lansirane preko potpredsjednika Vlade Butkovića koji ga je optuživao za trgovinu utjecajem i povezanost s Rusijom, tvrdeći da je pogodovao svom bratiću Željku Runji, koji je bio pod sankcijama zbog svojih veza s Rosnjeftom.⁴⁸ Predsjednik je uzvratilo kazavši kako „nije on izručio Agrokor (sadašnju Fortenovu) Rusima u tri poteza”, implicirajući povezanost vladajuće stranke s Rusijom. Nastavio je kako nije on zagrlio Putina (op.a. kao njegova prethodnica K. Grabar Kitarović, koja je došla iz HDZ-a) i kako nikad kao premijer nije otišao u službeni posjet Rusiji: „(...) to sam izbjegavao kao zaraznu bolest”.⁴⁹ Podsjetio je javnost i na ministra vanjskih poslova **GORDANA GRLIĆA RADMANA** koji je **SERGEJU LAVROVU** čitao poeziju 2020. godine, te ga ponovno ugostio u Zagrebu 17. siječnja 2022., kada je grupiranje ruskih trupa na granici s Ukrajinom započeto u studenom 2021. već ozbiljno upućivalo na eskalaciju, izjavivši kako „dobri odnosi s Ukrajinom zaista ne isključuju dobre odnose s Rusijom”.⁵⁰ No, Milanovićeva retorika sve je osim blaga. Nerijetko je dovodio u pitanje odluke i funkcije Bruxellesa i govorio kako su Hrvatska i Europa “američke pudlice”.⁵¹ Mada je Plenkovićevo optuživanje kompletne opozicije da je putinovska posve neutemeljeno, predsjednik Milanović svojim se proruskim izjavama uistinu isticao među hrvatskim političarima, posebno onim visokopozicioniranim.⁵²

45 Plenković nasrnio na Milanovića zbog kandidature: ‘Želi li on to izvući Hrvatsku iz EU-a i NATO-a?!’ (15. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

46 Gong o Milanovićevoj kandidaturi: HDZ-ove nepravde ne treba ispravljati udarom na politički sustav (16. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

47 Ustavni sud objavio upozorenje: Milanović ne može biti ni mandatar za sastav buduće Vlade ni premijer (19. travnja 2024.) — [poveznica](#)

48 Doznajemo pozadinu Butkovićevih optužbi: Opleo po Milanoviću zbog naftaša rodnom iz Sinja (06. travnja 2024.) — [poveznica](#)

49 Milanović: ‘Bushido ratnik Butković, sljedeći predsjednik HDZ-a, uhvaćen je u kaznenom djelu. Nositi će prugastu uniformu, kad-tad’ (09. travnja 2024.) — [poveznica](#)

50 Grlić Radman: Dobri odnosi s Ukrajinom ne isključuju dobre odnose s Rusijom (17. siječnja 2022.) — [poveznica](#)

51 Milanović: Treba li poginuti 300.000 Ukrajinaca? Ovo nije pomoć, ovo je mrcvarenje. Treba ih natjerati za pregovarački stol! (30. siječnja 2023.) — [poveznica](#)

52 Što je naš predsjednik pričao zadnjih 365 dana: ‘Ti loši vojnici s pračkama i strelicama protiv neuništive Rusije’ (23. veljače 2023.) — [poveznica](#)

U godini prije izbora hvalio ga je ruski ratnohuškački propagandist Vladimir Solovjov.⁵³ Svojim tvrdnjama da su za rat u Ukrajini barem podjednako krivi i Putin i Biden, kako je Rusija već osam godina izložena provokacijama, kako je otpor Ukrajinaca uzaludan jer je Rusija nepobjediva te da ukrajinski mladići nepotrebno ginu u posredničkom ratu (proxy war) kojeg preko njihovih leđa vode SAD i Rusija, hrvatski je predsjednik privlačio pozornost ruskih medija. Postavljajući se kao veliki zaštitnik prava Hrvata u Bosni i Hercegovini, postao je upamćen zbog pokušaja blokade ulaska Finske i Švedske u NATO ako se zauzvat ne izbere beneficije za Hrvate u toj zemlji.⁵⁴ Istovremeno, blizak je s **MILORADOM DODIKOM**, predsjednikom Republike Srpske, Putinovim podržateljem protiv kojeg je SAD uveo sankcije.⁵⁵ Svojim stavovima o ratu u Ukrajini odudarao je od stavova ne samo vladajućeg Plenkovića i HDZ-a, nego i SDP-a, stranke kojoj je nekada bio na čelu. U siječnju 2023. rekao je kako “od 2014. do 2022. mi gledamo kako netko provocira Rusiju s namjerom da ovaj rat izbije. Izbio je”.⁵⁶ Ustvrdio je i da je “Rusija opasna zemlja (...)” te kako “Ukrajinci patološki mrze Ruse”.⁵⁷ No ovog je proljeća Milanović ublažio svoje ranije proruske stavove, a za iste počeo sve više optuživati Plenkovića, ponajviše zato što je tijekom njegovog mandata Agrokor prešao u vlasništvo ruskih banaka. “Zašto nisi pritisnuo Rusiju? Ako ti je Rusija takva nevolja, trebao ih je više stisnuti. Zašto nisi odbio primiti predsjednika Uprave Gazproma kao ja”,⁵⁸ referirao se na Plenkovića. Istovremeno se hvalio kako je on davao državljanstvo Putinovim kritičarima poput Garija Kasparova. No ni u kampanji nije izostala kritika zapadne politike: “Pozdrav Berlinu. Nek se oni idu boriti u Ukrajinu i neka tamo šalju svoju djecu. Neka Francuzi ponovno krenu na Moskvu. Super će se provesti”.⁵⁹

Zoran Milanović koristi nepredvidiv i često polarizirajući stil komunikacije koji ima elemente antiestablišmentske retorike. Njegove oštre kritike prema institucijama EU-a, NATO-a i međunarodnim organizacijama povremeno odražavaju stavove koji su u skladu s ruskim narativima, iako ga se ne može direktno povezati s otvorenim proruskim pozicijama. Milanović često postavlja Hrvatsku kao suverenog

53 Milanovićeve izjave prikazuju se u TV-propagandi notornog Putinova huškača Solovjova (30. siječnja 2023.) — [poveznica](#)

54 Milanović: “Izdajnik je tko glasa za primanje Švedske i Finske u NATO” (1. Svibnja 2022.) — [poveznica](#)

55 Dodik je Putinov čovjek na Balkanu. Milanović to jako dobro zna (30. Ožujka 2024.) — [poveznica](#)

56 “Ukrajinci patološki mrze Ruse, mi i Srbi se nismo toliko mrzili. Rusiju provociraju od 2014.!” (31. siječnja 2023.) — [poveznica](#)

57 Ibid.

58 Milanović: “Oslobodit ćemo institucije tako da sve HDZ-ovce otpustimo”, o Mostu: “Kad sjednete s njima...” (26. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

59 Milanović opleo po Plenkoviću: “On je manijak, kum kriminala u Hrvatskoj” (15. travnja 2024.) — [poveznica](#)

igrača koji se ne treba slijepo povinovati zapadnim utjecajima i interesima, kao što, po njemu, premijer Plenković čini. Sljedeće poglavlje pokazuje sličnost i zajedničke nacionalno-suverenističke stavove koje dijeli sa radikalno desnom strankom koja se isprofilirala kao treća politička snaga u Hrvatskoj te je u svome drugom izbornom ciklusu postala dijelom izvršne vlasti.

DOMOVINSKI POKRET - MAKE CROATIA GREAT AGAIN

Domovinski pokret danas je treća najveća stranka na političkoj sceni Hrvatske. Radi se o radikalno desnoj političkoj stranci osnovanoj 2020. godine, kojoj su prišli mnogi bivši razočarani HDZ-ovci,⁶⁰ smatrajući da se pod vodstvom Plenkovića stranka previše okrenula prema centru, odbacujući desne, nacionalne i konzervativne vrijednosti. Domovinski pokret se zagovaranjem suverenizma, tradicionalizma i euroskepticizma nedvosmisleno pozicionirao na radikalno desnom polu političke scene.⁶¹

DP politički identitet gradi na radikalnim, isključivim i često revizionističkim stavovima o nacionalnoj povijesti, tradiciji i religiji. The PopuList,⁶² međunarodna baza populističkih krajnje lijevih i krajnje desnih stranaka, svrstava DP u stranke populističke radikalne desnice. U predizbornoj kampanji⁶³ vođe DP-a obraćale su se HDZ-ovom biračkom tijelu s izravnim porukom kako oni bolje predstavljaju vrijednosti HDZ-a od njega samog, koji je odustao od demokršćanskih načela. Povezani su s ratnim veteranima, koji u Hrvatskoj čine vrlo značajnu i utjecajnu biračku bazu desnice. Na predstavljanju kandidacijskih listi predsjednik stranke **IVAN PENAVALA** rekao je kako će “zastupati interese hrvatskog naroda i građana, a ne briselskih čelnika, globalista i multinacionalnih korporacija”.⁶⁴ Zamjenik predsjednika i politički tajnik stranke koja promovira antiglobalizam, **MARIO RADIĆ**, pritom je izgradio poslovno carstvo na zastupanju i distribuciji i proizvoda brojnih multinacionalnih kompanija.⁶⁵

60 Komentar Đurđice Klancir: Politički harakiri lidera Domovinskog pokreta (17. travnja 2023.) — [poveznica](#)

61 Prostorna analiza populističke radikalne desnice na parlamentarnim izborima 2020. u Hrvatskoj – primjer Domovinskog pokreta, Politička misao : časopis za politologiju, Vol. 61 No. 1, 2024.; — [poveznica](#)

62 — [poveznica](#)

63 Gongova analiza populističke ponude i potražnje: Domovinski pokret i Mislav Kolakušić nude, a pitanje je kupuju li to mladi (21. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

64 Penava: predstavljat ćemo interese hrvatskog naroda a ne briselskih čelnika (04. travnja 2024.) — [poveznica](#)

65 Podsjećamo na poslovni put poduzetnika koji je postao značajan politički faktor (19. travnja 2024.) — [poveznica](#)

U želji da svrgne s vlasti HDZ, Milanović je zamislio okupiti “vladu nacionalnog spasa”, saborsku većinu koja će “punog gasa krenuti u čišćenje Augijevih staja koje su AP i njegova bulumenta ostavili iza sebe”.⁶⁶ Zagovarao je stvaranje velike anti-HDZ-ovske koalicije, koja može uključivati i desne, kao i radikalno desne stranke. U svojim javnim nastupima gurao je SDP, odnosno lijeve stranke u koaliciju s radikalno desnim DP-om, za koji je rekao kako mu je “deset puta bliži nego HDZ” te kako su “DP puno razumniji ljudi nego što se čini”.⁶⁷ No umjesto da podrže Vladu nacionalnog spasa koja bi srušila HDZ, kako je maštao Milanović, ali i na što su i svi njihovi javni nastupi upućivali, Domovinski pokret je ipak u koaliciju ušao sa do tada mrskim im Plenkovićem. Milanović i DP dijelili su stavove po pitanjima rata u Ukrajini, prijeziru prema premijeru Plenkoviću kao i antimigrantski diskurs. Predsjednik DP-a Penava u pretkampanji je otvoreno stao na stranu predsjednika Milanovića, kada je ovaj ustvrdio da “Hrvatska nema ništa s ratom u Ukrajini”,⁶⁸ rekavši kako podržava predsjednika, te da “Hrvatska ne smije biti žrtva Plenkovićeve međunarodne političke ambicije”,⁶⁹ što je fraza koju i predsjednik Milanović nerijetko ponavlja. “Plenković poručuje da će nas četiri milijuna odlučno reagirati prema Rusiji. Ja mislim da je to poraz hrvatske diplomacije, to nema veze s hrvatskim interesima”,⁷⁰ izjavio je Penava. Domovinski pokret tvrdio je i da Plenković u turbulentnim vremenima više vodi brigu o Ukrajini nego o vlastitoj državi i narodu.⁷¹ S Milanovićem su dijelili i stavove o migrantima,⁷² pa je tako DP optužio Plenkovića za “poticanje migrantske invazije na Hrvatsku”, s čime se predsjednik također slaže. DP je iznosio tvrdnje poput onih kako premijer “skriva od javnosti da će se idućih dana tajnim noćnim transportima u zemlju vratiti više tisuća ilegalnih migranata kojima je Plenković ranije dao azil”,⁷³ ili kako se “poslušničkim provođenjem tuđe, tzv. ‘migrantske politike’ ugrožavaju svi hrvatski građani, nacionalna sigurnost i sam opstanak Hrvatske kao države”, te su podigli i kaznenu prijavu protiv premijera u tijeku kampanje.⁷⁴

66 — [poveznica](#)

67 Milanović: Neću glasati za oružje Ukrajini. Dolaze nam skitači, ljudi su uznemireni (26. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

68 Ibid.

69 Ibid.

70 Ibid.

71 PLENKOVIĆ U TURBULENTNIM VREMENIMA VIŠE VODI BRIGU O UKRAJINI, NEGO O VLASTITOJ DRŽAVI I NARODU! (17. siječnja 2023.) — [poveznica](#)

72 Zoran Milanović (20. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

73 DP: Idućih dana će tajnim noćnim transportima u Hrvatsku vratiti tisuće migranata (20. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

74 Ibid.

Zajedničko je Milanoviću i Domovinskom pokretu i izbjegavanje propitivanja uloge **PAVLA VUJNOVCA**, najvećeg hrvatskog poduzetnika i poslovnog partnera jednog od osnivača Domovinskog pokreta Maria Radića, u aferi **PLIN ZA CENT**, koja još čeka svoj sudski epilog.⁷⁵ Nakon što je otkriveno da je većina jeftinog plina koji je INA preplatila završila kod PPD-a, Milanović je branio Vujnovca: “Samo je iskoristio priliku koja mu se pružila”,⁷⁶ dok je Penava poručivao kako napadi na PPD nikome ne služe na čast, a ranije je poznat i po izjavi kako je “napad na PPD, napad na Hrvatsku”.⁷⁷ Za Milanovića je pak “nezgodno početi kopati odakle Vujnovcu novci. Da, iz poslova s Rusijom. Kao i cijeloj Europi”.⁷⁸

Domovinski pokret politička je stranka koja okuplja euroskeptične, suverenističke i nacionalističke snage, te se radi o populističkom akteru i u ideološkom i u komunikacijskom smislu.⁷⁹ Njihova retorika naglašava zaštitu nacionalnih interesa, suvereniteta i tradicijskih vrijednosti, dok se snažno suprotstavlja liberalnim i proeuropskim političkim opcijama. Stranka koristi narative o ugroženosti Hrvatske od strane Europske unije, liberalnih elita, globalizacije i manjinskih skupina, te se obraća nezadovoljnim dijelovima populacije, osobito u ruralnim područjima. S druge strane, analize istraživačkih novinara pokazale su snažnu povezanost njihovog najistaknutijeg člana i novog eurozastupnika **STEPHENA BARTULICE** s međunarodnom radikalnom desnicom koja posljednjih 10-ak godina u zapadnim zemljama širi konzervativnu kontrarevoluciju od SAD-a do članica EU, te pod krinkom “zaštite obitelji” sustavno pokušava oduzeti stečena prava žena i ostalih ugroženih skupina, financirana iz nerijetko sumnjivih izvora.⁸⁰ Bartulica se u predizbornoj kampanji pohvalio i sudjelovanjem na CPAC konferenciji, organizaciji američkih konzervativaca koja se proširila i u Europu, te je 2024. susret održala u Mađarskoj, odakle je Bartulica objavio fotografije s Orbanom na svojim društvenim mrežama,⁸¹ dok je istovremeno druge političke opcije optuživao da šire “uvezene ideologije koje prijete hrvatskome biću”.⁸²

75 Afera plin za cent — [poveznica](#)

76 Milanović o HEP-u: To je kriminalni nemar. Marčapija. Netko treba odgovarati (17. srpnja 2023.) — [poveznica](#)

77 Penava: Napad na PPD je napad na Hrvatsku. Čuvajmo ono što je hrvatsko (18. travnja 2023.) — [poveznica](#)

78 Milanović: ‘Nezgodno je početi kopati odakle Vujnovcu novci. Da, iz poslova s Rusijom. Kao i cijeloj Europi’ (13. travnja 2023.) — [poveznica](#)

79 Analiza populističke ponude i potražnje na parlamentarnim izborima 2024. godine, Gong (2024) — [poveznica](#)

80 Istina o Agendi (23. ožujka 2024.) — [poveznica](#)

81 Stephen Nikola Bartulica (26. travnja 2024.) — [poveznica](#)

82 Mađarsko lice Bartulice (18. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

Dominantne mete napada Domovinskog pokreta su srpska nacionalna manjina i SDSS kao njihov politički predstavnik, kojeg su uspješno izgurali iz vlasti, manjinski tjednik *Novosti*,⁸³ migranti, globalisti, ljevica i “Jugoslaveni”, ali i oni koji po njihovom sudu nisu dovoljno “Hrvati”.⁸⁴ U predizbornoj kampanji slogan Domovinskog pokreta bio je “Ustani i ostani”,⁸⁵ aluzija na hrvatski fašistički pokret iz razdoblja Drugog svjetskog rata. Tijekom pregovora o stvaranju vladajuće koalicije jedna od glavnih tema na kojoj je DP inzistirao bilo je osnivanje muzeja komunističkih žrtava, unatoč tome što ankete pokazuju da građani kao glavne probleme u Hrvatskoj vide previsoke cijene, niske plaće i mirovine, korupciju i stanje gospodarstva.⁸⁶ Povodom obilježavanja Dana oslobođenja grada Zagreba, DP-ovci su ustvrdili kako je “Zagreb na taj dan okupiran, a ne oslobođen”.⁸⁷ Na društvenim mrežama pišu kako “Nije dovoljna samo politička pobjeda nad radikalnom i globalističkom ljevicom, potrebna nam je i pobjeda nad kulturom! (...) Ne smijemo se predati u borbi protiv rodne ideologije, redefiniranja ljudske naravi i uništavanja obitelji!”⁸⁸

NASTANAK I RASKOL DOMOVINSKOG POKRETA

Zbog brzine stvaranja i rasta Domovinskog pokreta, od prvog se dana postavljalo pitanje financijera. Kako je zamjenik predsjednika i politički tajnik stranke **MARIO RADIĆ** suvlasnik trgovačkog lanca **PEVEX** zajedno s moćnim poduzetnikom **PAVLOM VUJNOVCEM**, koji je narastao na distribuciji ruskog plina, od početka vladaju kontroverze oko njihovog financiranja, Vujnovčeve uloge i povezanosti s Rusijom.⁸⁹ Radić i Penava tvrde da Vujnovac ne financira stranku, niti ima politički utjecaj na njih.

Vujnovcu to ne bi bilo prvi put da se bavi politikom iz sjene. Upravo je Vujnovčev PPD, u vrijeme dok je bio posrednik u prodaji Gazpromovog plina, svojim višekratnim milijunskim pozajmicama bio presudan za preživljavanje HDZ-a u vrijeme

83 Napadi na *Novosti* razotkrivaju stvarne ciljeve ekstremne desnice (23. srpnja 2024.) — [poveznica](#)

84 Domovinski pokret zanima samo ideologija i “utjerivanje hrvatstva”. Ovo im je plan (08. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

85 Domovinski pokret (10. Travnja 2024.) — [poveznica](#)

86 Crobarometer (23. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

87 Zagrepčani obilježili oslobođenje od fašista, a I. Peternel iz Domovinskog pokreta smatra kako to nije bilo oslobođenje nego ‘okupacija’ (05. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

88 CROATIA FIRST! Bartulica se slikao s Orbanom: ‘Nije dovoljna samo politička pobjeda nad radikalnom ljevicom...’ (29. travnja 2024.) — [poveznica](#)

89 PROJEKT ŠKORO NA RUSKI POGON: / Ovo su financijeri za koje kažu da odlučuju umjesto Škore - milijarde, s korijenima u ruskom plinu... (22. svibnja 2020.) — [poveznica](#)

kada je stranku vodio **TOMISLAV KARAMARKO**, a politički tajnik bio **MILIJAN BRKIĆ**. Za novac se nije saznalo sve dok Vujnovac sam nije izašao u medije te javno tražio da mu HDZ vrati 4,2 milijuna kuna koje mu duguje.⁹⁰ Veza Vujnovca i Radića bila je vidljiva ne samo u PeveXu, čiji su i dalje suvlasnici, nego i u PeveXovom nekadašnjem vlasništvu **Z1 TELEVIZIJE**, koja emitira **BUJICU**, emisiju ključnu za politički projekt Domovinskog pokreta. Iako su službeno izašli iz tog vlasništva, postoje indicije kako je stvarni vlasnik i dalje Radić, odnosno da televiziju i dalje kontrolira preko svog kuma.⁹¹ To je u kasnijim unutarstranačkim sukobima insinuirao i Ivan Penava, što bi moglo ukazivati na prikriveno vlasništvo u medijima. Vujnovac je također preuzeo udjele ruskih banaka u **FORTENOVU**, postavši većinski vlasnik nekadašnjeg Agrokor-a.⁹² Danas je on najuspješniji poduzetnik u Hrvatskoj,⁹³ prihodi tvrtki koje vlasnički kontrolira u 11 su se godina povećali 600 puta te iznose gotovo petinu hrvatskog BDP-a.⁹⁴ Gongova analiza financijskih izvještaja stranaka pokazala je kako je glavni financijer DP-a na parlamentarnim izborima bio upravo Mario Radić. **ZANIMLJIVO JE U TOM KONTEKSTU** i da je najviše troškova DP prijavio prema tvrtkama **MARIJE DEKANIĆ**, vlasnice portala Dnevno.hr i Direktno.hr, znatno više nego prema Z1 televiziji koji je njihov ključni medijski promotor.⁹⁵

Domovinski pokret je u 16. Vladi RH dobio postojeće resore gospodarstva i poljoprivrede te novouspostavljeni resor demografije. Očekivalo se kako će i Mario Radić osobno ući u Vladu, što je i sam najjavljivao, no od toga je u posljednji trenutak odustao, priznavši kako je to odlučio djelomice upravo zbog svoje povezanosti s Vujnovcem.⁹⁶ Telegram je, uoči formiranja Vlade, objavio da je Radić 90-ih bio optužen da je krao po srpskim kućama.⁹⁷

Domovinski pokret u izjavi novinarima kaže da “je hrabro uzeo ministarske fotelje”, kako je to opisao ministar demografije, teolog **ŠIPIĆ**. Ministar poljoprivrede

90 PAVAO VUJNOVAC 2016.: ‘HDZ mi je dužan 4,2 milijuna kuna’ (05. svibnja 2021.) — [poveznica](#)

91 Lokalne TV između kontroverznih poduzetnika i šerifa (1.): Drži li osječki anonimac Z1 i STV za Mariju Radića? (30. kolovoza 2023.) — [poveznica](#)

92 Fortenova uklonila sankcionirane dioničare iz vlasničke strukture. Poznato i koliko je Vujnovac uplatio (09. srpnja 2024.) — [poveznica](#)

93 Vujnovčev forte (08. prosinca 2023.) — [poveznica](#)

94 Vujnovac upravo postaje moćniji nego što je Todorčić ikada bio. Niti jedna Vlada neće ga moći ignorirati (30. studenog 2023.) — [poveznica](#)

95 Gongova baza financijskih izvještaja stranaka: Tvrtke najviše donirale HDZ-u, DP-u najviše donirao Radić (20. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

96 Mario Radić nakon što je odustao od Vlade: ‘Moji odnosi s Pavom Vujnovcem bili bi opterećenje’ (16. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

97 Mario Radić 90-ih je bio optužen da je krao po srpskim kućama. Htjeli smo ga pitati o tome, tjednima nas odbija (21. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

JOSIP DABRO nikada se nije bavio poljoprivredom,⁹⁸ jer po struci je kineziolog. Godinama je bio u HDZ-u i u lokalnoj politici, a od 2021. godine radio je kao profesionalni tajnik u DP-u na pola radnog vremena, dok je drugu polovinu radnog vremena bio zaposlen u tvrtki Filir u vlasništvu **MARIJA RADIĆA**.⁹⁹ **ANTE ŠUŠNJAR**, novi ministar gospodarstva, odvjetnik po struci, također ne posjeduje iskustvo u resoru kojim upravlja. Osim možda činjenice da je Mario Radić, dok je bio saborski zastupnik, prenio upravljačka prava u Pevexu i Filiru upravo na Šušnjara.¹⁰⁰ Također, Šušnjarov brat je bio direktor u Vujnovčevom PPD-u BiH, dok je u vlasništvu njegove obitelji plinska tvrtka Bossgas plin u Bosni i Hercegovini, zbog čega se očitovalo i Povjerenstvo za sprječavanje sukoba interesa.¹⁰¹

Već u procesu pregovaranja o sudjelovanju u vlasti počeli su se nazirati sukobi unutar Domovinskog pokreta između Radićeve i Penavine struje. **IVAN PENA**, kojeg je Radić postavio za predsjednika stranke 2021. godine nakon razlaza sa Miroslavom Škorom, čini se nije uživao u tome da svi mediji kao pravog vođu i vladara iz sjene ističu Radića.¹⁰² Incidenti i unutarnje podjele u stranci nastavile su se pogoršavati u kampanji za europarlamentarne izbore.¹⁰³ Sukob se prelijevao, kao i sve vezano za Domovinski pokret, preko emisije **BUJICA**, i njezinog voditelja **VELIMIRA BUJANCA**.¹⁰⁴ Penava je počeo Bujanca prokazivati kao Radićevog propagandista, a ovaj mu uzvraćao nazivajući ga Benavom, aludirajući da je bio mario-neta glavnog financijera stranke, kojem je okrenuo leđa i prešao Plenkoviću i HDZ-u. Voditelj Bujice u jednom podcastu govori za Penavu da je “trećerazredna HDZ-ovska ljiaga koja radi za Milanovića”.¹⁰⁵ Dok je primjerice SDP odabir svoga novog vodstva pomaknuo za jesen kako bi svi se kandidati imali vremena pripremiti,¹⁰⁶ Penava na predzadnji dan srpnja najavljuje unutarstranačke izbore za 31. kolovoza. Prije toga je odlukama na telefonskim sjednicama za desetak posto izmijenio sastav delegata na izbornoj skupštini, a neki članovi stranke tvrde da ni sva stranačka tijela nisu na

98 Što Domovinski pokret smjera s poljoprivredom, i koji su ključni problemi u resoru (13. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

99 DP-ovac koji je ponosno objavio prijavu protiv Plenkovića postao je ministar: Tko je Josip Dabro? (17. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

100 Domovinski pokret odlučio: Njihov kandidat za ministra gospodarstva je Ante Šušnjar (14. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

101 Ministar Šušnjar u potencijalnom sukobu interesa (22. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

102 Penava: Ako Radić bude koordinator za pregovore, to će biti jer sam ja tako odlučio (23. svibnja 2024.) — [poveznica](#)

103 Što se krije iza bratoubilačkog rata u DP-u? (23. lipnja 2024.) — [poveznica](#)

104 U DP-u kreće totalni rat, najavio ga Bujanec (01. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

105 Ibid.

106 U SDP-u se lome koplja oko unutarstranačkih izbora (11. lipnja 2024.) — [poveznica](#)

vrijeme obaviještena.¹⁰⁷ Čini se kako je Penavin cilj bio uhvatiti Radića nesprenog i preuzeti punu kontrolu nad strankom kojoj je formalno na čelu.¹⁰⁸ U međusobnom optuživanju za korupciju, autokraciju, izvlačenje novca iz stranke i neobjašnjiva bogatstva, Penava aludira da je Radić osoba iz sjene koja želi vući sve konce. Tvrdi opetovano i da je Radić tajni vlasnik Z1 televizije, što otvara pitanje provjeravaju li institucije vlasništvo u medijima. Gong je ovaj slučaj prikrivenog vlasništva prijavio AEM-u i Ministarstvu kulture.¹⁰⁹ “Ako netko ne može u prve redove zbog prošlosti ili drugih tereta, za njega ima mjesta u stranci, ali on ne može biti taj koji odlučuje. DP-u trebaju ljudi koji donose odluke, a ne nečije marionete. Trebaju mu vođe, a ne ljudi iz sjene”,¹¹⁰ izjavljivao je Penava. Referirajući se na Radićevo odbijanje ministarske pozicije, tvrdio je kako “nešto postoji zbog čega se ne može kandidirati za takva isturena mjesta”.¹¹¹ Komentirajući navodno nezadovoljstvo članova stranke zbog načina na koji su unutarstranački izbori organizirani Penava kaže: “Jesu li to (TV voditelji, op.a.) Dujmović i Bujanec? Na platnoj listi Z1 televizije, odnosno izvjesnog podoficira JNA. Je li to gospodin Peternel ili Dobrović? Kojeg bih volio da priupitate ima li ikakve poslovne odnose s Pevexom”.¹¹² Također ponovo se referira na sukob s Radićem: “Vi i ja otprilike znamo tko ima kapital, danas čitam jedan zanimljiv osvrt: ‘Bi li Penava bio izdajnik Hrvatske i hrvatskog naroda da je vlasnik Z1 televizije i Slavonske televizije?’ Mislim da sam vam sve rekao”.¹¹³

Na jednom od stranačkih predizbornih nastupa kao najveće uspjehe u svom vodstvu stranke unutar vladajuće koalicije, Penava je ponosno istaknuo povratak radikalno orijentiranog pjevača Marka Perkovića Thompsona na nacionalnu televiziju, micanje SDSS-a s vlasti i zadržavanje Fortenove u hrvatskih rukama (kontrolu je i formalno u potpunosti preuzeo Vujnovac). Rasplet unutarstranačkih borbi bio je taj da je Mario Radić, jedan od osnivača i glavni financijer Domovinskog pokreta napustio stranku nakon što je na izbornom saboru od članova zatraženo da javno glasaju o novom vodstvu.¹¹⁴ No, nijedna od struja ne upućuje na to da će okrenuti leđa Plenkoviću, te i Radićevo krilo, unatoč napuštanju kluba zastupnika DP-a u

107 ‘Penava je Radića prvi put šokirao u rujnu, tada su stvari krenule u krivom smjeru. A onda nam je postalo jasno što želi’ (20. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

108 Formalni šef protiv stvarnog predsjednika (09. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

109 Gong institucijama: Istražite i reagirajte na navode da je Mario Radić stvarni vlasnik Z1 (05. rujna 2024.) — [poveznica](#)

110 Penava na presicu doveo DP-ove ministre i skoro sve saborske zastupnike, pa napao Radića i Bujanca: ‘Trebaju nam vođe, ne marionete’ (20. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

111 Ibid.

112 Ibid.

113 Ibid.

114 Drama na izborima u DP-u, Radić bijesno napustio sabor: “Ovo je silovanje! Nečuveno!” (31. kolovoza 2024.) — [poveznica](#)

parlamentu, planira iz oporbe podržavati većinu,¹¹⁵ zanemariivši činjenicu kako je sama stranka nastala upravo na protivljenju Plenkoviću i HDZ-u.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Gong je provodio nadzor izbornih procesa u Hrvatskoj u super izbornoj 2024. godini, s naglaskom na mogući strani utjecaj. Iako smo detektirali ranjivost na izborne manipulacije, kao i korištenje narativa o ruskim igračima i ruskim interesima te raširene populističke i antiglobalističke narative, konkretni dokazi stranog uplitanja nisu uočeni za vrijeme parlamentarnih i izbora za Europski parlament. Nakon parlamentarnih izbora HDZ je u Vladu uveo radikalno desnu stranku, koju smo kontinuirano pratili zbog ranijih veza s ruskim kapitalom, no ne postoje dokazi njihovog stranog financiranja. Teške riječi u kampanji protiv HDZ-a, pa i kaznena prijava protiv Plenkovića, brzo su zaboravljene nakon izbora i formirana je koalicija. Nedosljednosti nije nedostajalo ni s druge strane. Plenković koji je zlorabio Ukrajinu u dnevno-političke svrhe, optužujući cijelu lijevu i desnu oporbu za proruske stavove, sklopio je pakt s jedinom strankom koju su doista pratile kontroverze zbog veza s Vujnovcem, ali i zbog političke bliskosti s Orbanom i inspiriranja američkom krajnjom desnicom. DP-ov stav nije bio otvoreni proruski, ali je bio bitno drugačiji od HDZ-ovog, nacionalno-suverenistički, antiglobalistički, anti-EU i kritičan prema Hrvatskom uključivanju u sukob kroz podržavanje europske politike i sankcija Rusiji.

PREPORUKE:

- **POBOLJŠANJE RAZUMIJEVANJA KONCEPTA I PROBLEMA STRANOG UPLITANJA I STRANOG UTJECAJA** - Ključno je povećati svijest i obrazovanje među građanima, institucijama i političkim akterima o načinima na koje strane sile mogu utjecati na domaće političke i ekonomske procese. To uključuje identificiranje metoda stranog uplitanja, poput dezinformacija, ekonomskog pritiska i političkih donacija.
- **DETALJNIJE IZVJEŠTAVANJE FINANCIRANJA POLITIČKIH STRANAKA** - Iako je strano financiranje političkih stranaka zabranjeno zakonom, postoji prostor za poboljšanje uređenja obveze izvještavanja o stranačkim financijama. Stranke trebaju biti obvezne pružati detaljnije informacije o svojim financijskim izvorima, uključujući kredite i zajmove, o kojima se po trenutnom zakonodavnom rješenju ne izvještava u izbornim financijskim izvještajima, već samo onim godišnjim, kako bi se spriječio utjecaj stranih entiteta na političke odluke i osiguralo da su političke kampanje financirane na zakonit i transparentan način.
- **PROVJERAVANJE STVARNOG VLASNIŠTVA NAD MEDIJIMA** - Sloboda medija i pluralizam stupovi su moderne demokracije. Javnost mora znati tko je stvarni vlasnik i tko utječe na pojedini medij. Javna dostupnost točnih i ažurnih podataka o vlasništvu nad medijima važna je kako bi građani bili informirani o mogućem političkom i ekonomskom utjecaju, kako bi se spriječila zlouporaba medijske moći, prekomjerna medijska koncentracija, sukob interesa, ali i u kontekstu sprječavanja pranja novca.
- **SPRJEČAVANJE PRANJA NOVCA** - Važno je pojačati zakone i nadzor nad pranjem novca kako bi se spriječilo korištenje financijskih tokova za utjecaj na političke procese. To uključuje bolje praćenje sumnjivih transakcija i suradnju između domaćih i međunarodnih institucija kako bi se osujetile ilegalne financijske aktivnosti.
- **ULAGANJE U CIVILNO DRUŠTVO I ISTRAŽIVAČKE MEDIJE** - Jačanjem civilnog društva i neovisnih istraživačkih medija povećava se njihova sposobnost otkrivanja i izlaganja stranih uplitanja. Potrebno je osigurati financijsku i institucionalnu potporu ovim organizacijama kako bi mogli djelovati slobodno i neovisno.

Crta

POLITIČKI KONTEKST U KOJEM SU ODRŽANI IZBORI 2023. I 2024. GODINE	24
MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE O STRANIM AKTERIMA	25
VANREDNI IZBORI 2023. GODINE	26
ODJECI RUSKIH NARATIVA U POSTIZBORNOM PERIODU	28

POLITIČKI KONTEKST U KOJEM SU ODRŽANI IZBORI 2023. I 2024. GODINE

U godini punoj izbornih procesa širom sveta, Srbija je jedna od stotinu država u kojim građani imaju pravo da glasaju i izaberu vlast na državnom ili lokalnom nivou. U junu 2024. godine su održani lokalni i ponovljeni beogradski izbori, dok su samo nekoliko meseci pre, 17. decembra 2023. godine, održani vanredni parlamentarni i beogradski izbori. Nalazi Posmatračke misije Crte ukazuju da ovi izborni procesi nisu bili slobodni i poštenu. Od trenutka raspisivanja izbora 2023. godine institucije su sve bezobzirnije otpuštale kočnice zakona, što je dovelo do toga da rezultati lokalnih izbora u Beogradu ne odražavaju slobodno izraženu volju građana, ali i do značajno narušenog legitimiteta ishoda parlamentarnih izbora.¹¹⁶

Nadležne institucije ignorišu obilje dokaza i osnovanih sumnji, ne samo o grubim povredama demokratskih načela, nego i o nizu krivičnih dela u izbornom procesu, koje su građani prijavili nadležnim institucijama. Spekter teških ugrožavanja prava birača i kandidata obuhvata pritiska na građane, manipulacije biračkim spiskom, falsifikovanja potpisa podrške kandidovanim listama, uključujući i manjinske stranke kao što je Ruska stranka, zloupotrebe ličnih podataka građana i lažiranje datuma objave rezultata izbora u Službenom listu grada Beograda, koje je počinjeno kako bi se opozicija sprečila da iskoristi zakonski rok za osporavanje izbora pred Ustavnim sudom. Zabeležne nepravilnosti su bile povod da Evropski parlament usvoji Rezoluciju o Srbiji.¹¹⁷

Medijsko izveštavanje tokom izborne kampanje u 2023. godini obeleženo je izrazitom nejednakošću i neravnotežom, s izuzetno pristrasnim pristupom koji je favorizovao vladajuću većinu, pokazao je Crtin medija monitoring najgledanijih informativnih programa. Mediji nisu samo više vremena opredelili za vladajuću većinu, već je i ton izveštavanja o njima bio često pozitivan, a gotovo nikada negativan, stvarajući atmosferu društvenog konsenzusa oko politika vladajuće većine. Nasuprot tome, opozicija je bila marginalizovana, sa znatno manjom zastupljenošću i pretežno negativnim prikazom. Predsednik Aleksandar Vučić dominirao je medijskim prostorom, zauzevši centralnu ulogu na svim televizijama. Mediji su ga konstantno prikazivali kao nezamenljivog lidera i čuvara nacionalnih interesa. Njegova zastupljenost u udarnim terminima svih televizija bila je podjednaka ukupnoj zastupljenosti svih opozicionih predstavnika zajedno, dok je njegova prisutnost u informativnim programima činila skoro dve trećine ukupnog vremena dodeljenog političkim akterima. Državni vrh je gotovo sve svoje poruke vezivao za ishod izbora i to sa kakvim posledicama bi se Srbija suočila u slučaju promene vlasti. Na prvom mestu tu su bile pretnje zasnovane na identitetskim pitanjima poput pitanja Kosova,

116 Crta (2024), Završni izveštaj Posmatračke misije Crte — [poveznica](#)

117 European Parliament (2024), Resolution on Serbia following the elections — [poveznica](#)

odnosa prema zločinima devedesetih, prema Rusiji i NATO savezu. I u ovom slučaju predsednik Srbije je bio taj koji je postavio okvire manipulacija prognozama da bi u slučaju dolaska na vlast opozicija donela odluku o pridruživanju Srbije NATO-u, da se zalaže za sankcije Ruskoj Federaciji, da tvrdi da su Srbi “genocidni narod”, a Kosovo bi po njihovom dolasku “dobilo stolicu u Ujedinjenim nacijama”.

Slične manipulacije i nedostatak pluralizma u javnom prostoru obeležile su politički kontekst pre izbora, pokazuje monitoring medija vršen van izbornog perioda tokom 2023. godine¹¹⁸. Pre svega, neophodno je naglasiti da pokazatelji iz Crtinog istraživanja javnog mnjenja govore o tome da je televizija najuticajniji medij kada je reč o informisanju o temama vezanim za unutrašnju i spoljnu politiku. Među analiziranim kanalima, Radio-televizija Srbije (RTS1), TV Pink i TV Prva su prepoznati kao kanali koji se ističu najvećom pokrivenošću. Sledi komercijalna TV Happy, koja se nalazi na četvrtoj poziciji, dok je TV B92 je po svom dosegu bliža kablovskim televizijama uprkos nacionalnoj pokrivenošću. Svih pet navedenih televizija sa nacionalnom pokrivenošću su provladino orijentisane. Tokom dužeg vremenskog perioda, Crta je kontinuirano beležila da je 95% vremena za emitovanje rezervisano za vladajuće stranke. Pored toga, dok je izveštavanje o vladajućoj većini uglavnom pozitivno ili neutralno, izveštavanje koje se tiče opozicije je uglavnom negativno. Među kablovskim televizijama kao što su kritički orijentisane, N1 i Nova S, ne postoji nijedna koja bi mogla da se približi dosegom bilo kojoj televiziji sa nacionalnom pokrivenošću. Što se tiče onlajn portala koji su takođe među glavnim izvorima informisanja građana, takođe najveći uticaj imaju oni koji su u provladinom spektru. Među prva tri portala izdvajaju se Kurir onlajn, Blic onlajn i telegraf.rs dok je samo jedan kritički orijentisan portal, nova.rs, uspeo da obezbedi mesto među prvih pet.

Dodatno, rad Regulatornog tela za elektronske medije (REM) ne odražava ulogu tela koje ima za cilj da reguliše elektronske medije u javnom interesu. Umesto toga, njegov rad je netransparentan, često vidljivo pristrasan i deluje u korist provladinih medija. Pored toga, nedostatak transparentnosti u finansiranju medijskih kompanija izaziva zabrinutost za njihov integritet.

MEDIJSKO IZVEŠTAVANJE O STRANIM AKTERIMA

Od ruske invazije na Ukrajinu u februaru 2022, medijski narativi o stranim akterima su se zaoštrili u srpskoj medijskoj sferi. Sukob u Gazi dodatno je pojačao važnost razumevanja načina prikazivanja stranih događaja u medijima u Srbiji. Trudeći se da Rusija bude najčešće spominjani strani akter, uglavnom u pozitivnom svetlu, srpski mediji, a najviše televizije, neguju pozitivan odnos prema Rusiji. Od ruske invazije na Ukrajinu, udeo kritičkih pominjanja jeste porastao, ali su ona i dalje u manjini. S

druge strane, zapadni akteri, kao što su EU, NATO ili SAD, su pretežno predstavljani u negativnom svetlu. Antizapadna retorika postaje sve zastupljenija u srpskim medijima, dok prozapadno izveštavanje opada. Zapadni akteri se pretežno vezuju za temu Kosova, a u zavisnosti od različitih medija, često bivaju veoma nepovoljno prikazivani. Najgledaniji televizijski kanali sa nacionalnom pokrivenošću ističu se po tendenciji da izveštavaju o zapadnim entitetima na veoma kritičan način. Na primer, negativno izveštavanje o EU na televiziji je skoro devet puta češće nego pozitivno. Televizija, onlajn portali informativnog sadržaja i štampane novine igraju značajnu ulogu u održavanju negativne slike i neprijateljskog odnosa prema Zapadu, s obzirom na to da je u periodu od jula 2022. do juna 2023. oko 69% svih medijskih sadržaja za koje se sumnja da sadrže manipulisane informacije ispoljavalo negativne antizapadne stavove.¹¹⁹ Istraživanje javnog mnjenja o uticaju medija koji je sprovedla Crta pokazuje da kada je odnos prema Rusiji u pitanju, ljudi pre daju prioritet održavanju dobrih odnosa sa Rusijom nego uvođenju sankcija protiv te zemlje. Među ovom grupom, većina pretežno koristi provladine izvore, obrazac koji deli većina onih koji su protiv pridruživanja EU.

Neposredno rusko prisustvo na srpskom medijskom horizontu održava se kroz internet portale Sputnjik Srbija i RT Balkan, koji uprkos zabrani u Evropskoj uniji nesmetano objavljuju sadržaj iz Srbije. Broj onih koji prate ova dva medija prilično je ograničen, jer većina srpske javnosti pro-ruske narative dobija putem domaćih medija među kojima se izdvajaju prorežimski tabloidi. Ipak, urednici ova dva medija česti su gosti gledanih jutarnjih i informativnih emisija na najgledanijim televizijama na kojim redovno dele dole opisane manipulativne narative koji su u skladu sa narativima koji dolaze iz zvaničnog Kremlja.

Iako srpski zakoni ne uređuju direktno strani uticaj, Zakonom o finansiranju političkih aktivnosti zabranjeno je finansiranje političkog subjekta od stranih država; stranih fizičkih i pravnih lica, osim međunarodnih političkih udruženja. Prilog koji međunarodna politička udruženja daju političkom subjektu ne može biti u novcu.¹²⁰

VANREDNI IZBORI 2023. GODINE

Manje od dve godine nakon prethodnih, za 17. decembar 2023. godine raspisani su vanredni parlamentarni, pokrajinski i lokalni izbori u 66 gradova i opština u Srbiji.

Prateći izbore za odbornike Skupštine Grada Beograda i parlamentarne izbore na dva reprezentativna i slučajna uzorka veličine 500 biračkih mesta u Srbiji i 500 u Beogradu, Posmatračka misija Crte otkrila je organizovanu praksu migracije

119 Crta (2023). CRTA monitoring medija: Priča protiv zapadne strane – monitoring stranog uticaja, jul 2022 – jun 2023. — [poveznica](#)

120 Službeni glasnik RS br. 14/2022, Zakon o finansiranju političkih aktivnosti. — [poveznica](#)

birača. Reč je o izbornoj manipulaciji koja se primarno koristi za uticaj na ishode lokalnih izbora. Ta vrsta manipulacije uključuje administrativnu promenu prebivališta birača iz jedne u drugu opštinu od strane vladajuće stranke i uz pomoć državnih institucija. Promena prebivališta u ovom slučaju je fiktivna, jer ti birači ne namerauju da se trajno nasele u novoj opštini, čineći ovu praksu neetičkom i nelegalnom.

Trenutak koji je izazvao sumnju bila je odluka vladajuće stranke da rasformira lokalne vlasti (što je podrazumevalo ostavke gradonačelnika i predsednika opština) u trećini opština u Srbiji kako bi se raspisali prevremeni izbori u njima. Lokalni izbori u 66 gradova i opština u Srbiji devet meseci pre redovnih izbora nisu imali smisla, osim ako se ne radi o grupisanju resursa stranke i migracije birača i pogotovo što su ankete davale velike šanse opoziciji da pobedi u Beogradu, glavnom gradu Srbije. Neke od javnih izjava političkih aktera takođe su izazvale zabrinutost u ovom pogledu, a sumnje su konačno potvrđene od strane insajdera koji su kontaktirali Crtu samo nekoliko nedelja pre dana izbora.

Pre izbornog dana, Crta je sproveda detaljne analize upoređujući biračke spiskove decembarških i prethodnih izbora, snažno potvrđujući sumnje u masovnu migraciju birača u Beograd. Na dan izbora, Crta je posebnu pažnju posvetila biračkim mestima u Beogradu, na koja su ukazale informacije insajdera i Crtina predizborna analiza. Posmatrači širom grada prijavili su razne neregularnosti, uključujući dezorijentisane birače, kupovinu glasova, birače koji nisu nađeni na spiskovima, cirkularno glasanje i druge radnje koje ukazuju na manipulaciju izbornim procesom. Posmatrači su zabeležili veći broj autobusa i organizovani prevoz iz drugih mesta u Srbiji i Bosni i Hercegovini. Posebno sumnjiva bila je dokumentovana upotreba najveće sportske hale, „Štark“ Arene u Beogradu, kao logističkog distribucijskog centra za migrirane birače.

Nakon izbornog dana i objavljivanja rezultata, Crta je sproveda dodatne statističke analize¹²¹, koje se koriste za identifikaciju izborne prevare. Rezultati ovih analiza ukazali su na značajne anomalije koje se mogu objasniti samo namernim izbornim manipulacijama, primarno migracijom birača. Podaci sa brojem birača prijavljenih na adresama u Beogradu, koje je objavio Istinomer¹²², otkrili su brojne neuseljive ili premale zgrade širom grada sa neobično velikim brojem birača, posebno koncentrisanim na teritorijama koje pripadaju sumnjivim biračkim mestima. Prema analizama koje je CRTA sproveda, ovi birači su bili registrovani da glasaju u drugim gradovima u Srbiji ili susednim zemljama na prethodnim izborima. Oslanjajući se na ove nalaze, brojne analize i svedočenja posmatrača na dan izbora, Crta je utvrdila da je oko 21 odsto biračkih mesta u Beogradu bilo kompromitovano na način koji dovodi u pitanje legitimitet celokupnih rezultata izbora u glavnom gradu. Kada

121 Posmatračka misija Crte, “Preliminarni nalazi Crte o organizovanoj migraciji birača uoči izbora u Srbiji 17. decembra 2023.”, 22. decembar 2023, — [poveznica](#)

122 Istinomer.rs, “40 birača u 58 kvadrata”, 28. decembar 2023, — [poveznica](#)

je reč o parlamentarnim izborima, po nalazima Posmatračke misije Crte, ozbiljnih neregularnosti bilo je na 13 odsto biračkih mesta.¹²³

Dokazi o migraciji birača, zajedno sa svim drugim dokumentovanim izbornim anomalijama izbornog procesa koje su obeležile izbornu kampanju (još veća medijska neravnopravnost učesnika nego tokom izbora 2022. godine, zloupotreba javnih funkcija i resursa, falsifikovanje određenog broja izbornih lista, pritisci na birače), naveli su Posmatračku misiju Crte na zaključak da vanredni parlamentarni i beogradski izbori nisu bili slobodni i poštteni.¹²⁴

Parlamentarne izbore u Srbiji pratila je i međunarodna posmatračka misija OEBS/ODIHR, (Kancelarija OEBS za demokratske institucije i ljudska prava), Parlamentarne skupštine Saveta Evrope i Evropskog parlamenta. U završnom izveštaju ODIHR je zaključio da su izbori održani u neravnopravnim uslovima, ukazujući na dominantnu ulogu predsednika države i sistemske prednosti vladajuće stranke, usled čega je, zamagljena granica između države i partije, što je u suprotnosti s Kopenhaškim dokumentom OEBS-a i međunarodnim standardima.¹²⁵ Iako nije posmatrao beogradske izbore, ODIHR je istakao i probleme u vezi sa biračkim spiskom i tvrdnjama o organizovanim migracijama birača. Osim toga, u izveštaju se konstatuje i da se tužilaštvo nije oglašavalo na mnogobrojne ozbiljne navode o kupovini glasova i drugim vidovima mešanja u izbornu volju građana, te da pravosuđe nije izreklo kaznu ni za jedan kriminalni slučaj iz ranijih izbora.

Rezultati izbora koji su dobili ovakve ocene domaćih i međunarodnih posmatrača bili su sledeći: Na parlamentarnim izborima učestvovalo je ukupno 18 lista, a cenzus je prešlo ukupno 10 (pet većinskih i pet manjinskih - mađarska, dve bošnjačke, jedna albanska i lista: Ruska stranka - Slobodan Nikolić). Lista Srpske napredne stranke, "Aleksandar Vučić - Srbija ne sme da stane" osvojila je 129 od ukupno 250 mandata. Na izborima za Skupštinu grada Beograda učestvovalo je ukupno 14 izbornih lista - na osnovu rezultata, cenzus je prešlo njih pet, a lista naprednjaka osvojila je 49 od 110 mandata.¹²⁶

ODJECI RUSKIH NARATIVA U POSTIZBORNOM PERIODU

Nakon što je Posmatračka misija Crte predstavila preliminarnu analizu o organizovanim migracijama birača, odgovor vlasti usledio je na vanrednoj

123 Završni izveštaj Posmatračke misije Crte - Izbori 2023, Februar 2024, — [poveznica](#)

124 Ibid.

125 Misija za posmatranje izbora KDILJP-a - Konačni izveštaj (Vanredni parlamentarni izbori, 17. decembar 2023), 28. februar 2024, — [poveznica](#)

126 Posmatračka misija Crte, Preliminarna ocena izbornog dana, 18. decembar 2023, — [poveznica](#)

konferenciji tadašnje predsednice Vlade Ane Brnabić. Brnabić je zaključke Crtine posmatračke misije nazvala „insinucijama“, „poluinformacijama“, „kvazianalizama“ i „direktnim pokušajem rušenja ustavnog poretka“.¹²⁷

Osim toga, Brnabić je i međunarodne posmatračke optužila da „lažu, maltretiraju, destabilizuju direktno Srbiju jer pričaju da su videli fantomske glasače i da su čuli da je 50.000 ljudi dovedno u Beograd da glasa“.¹²⁸

Slična retorika bila je usmerena i ka poslanicima Evropskog parlamenta, koji je 8. februara usvojio Rezoluciju o izborima u Srbiji. U Rezoluciji evroposlanici pozivaju na međunarodnu istragu neregularnosti u decembru, ali i na obustavu finansiranja Srbije iz EU „ukoliko srpske vlasti nisu spremne da sprovedu ključne izborne preporuke ili ako nalazi istrage ukazuju da su srpske vlasti bile direktno umešane u izbornu prevaru“.¹²⁹

U istom dokumentu, Evropski parlament ocenio je da su parlamentarni i lokalni izbori održani 17. decembra „odstupili od međunarodnih standarda i opredeljenja Srbije za slobodne i poštene izbore zbog uporne i sistematske zloupotrebe institucija i medija od strane zvaničnika da bi stekli nepravednu i neopravdanu prednost“.¹³⁰ Zaključak Evropskog parlamenta je i da se ne može smatrati da su decembarški izbori održani u pravednim uslovima zbog izveštaja o „široko rasprostranjenim i sistematskim prevarama koje su ugrozile integritet izbora u Srbiji“.¹³¹ U Rezoluciji su osuđeni i „orkestrirani napadi srpskih zvaničnika na posmatračke izbora, uključujući članove Evropskog parlamenta“, ali i „nepotkrepljene tvrdnje srpskih vlasti da su države članice EU bile umešane u organizovanje postizbornih protesta“.¹³²

Te tvrdnje o umešanosti zapadnih država u građanske proteste, kao i proteste predstavnika opozicije koji su zahtevali poništavanje izbora, deo su talasa ruskih narativa koji su usledili nakon 17. decembra. Samo nedelju dana nakon izbora, dok su ispred Republičke izborne komisije, odnosno Skupštine Grada Beograda trajali protesti, predsednica Vlade Ana Brnabić zahvalila se “ljudima iz ruske službe” koji su, navodno, sa srpskim vlastima “podelili informacije” o događajima posle izbornog dana.

„To verovatno neće biti popularno ovima sa Zapada, ali ja posebno večeras

127 YouTube, Srpska napredna stranka, “Brnabić: Opozicija i CRTA pokušavaju da destabilizuju zemlju”, 22. decembar 2023, — [poveznica](#)

128 Insajder.net, “Brnabić: Posmatrači iz Evrope Šenah i Šider lažu, manje prigovora RIK-u nego 2022”, 22. decembar 2023, — [poveznica](#)

129 European Parliament resolution of 8 February 2024 on the situation in Serbia following the elections, — [poveznica](#)

130 Ibid.

131 Ibid.

132 Ibid.

osećam da je važno stati u odbranu Srbije i da se zahvalim ljudima iz ruske službe koji su imali sve ove informacije i podelili te informacije s nama. I mi onda podelili sa svima ostalima i svi ostali rekli – ma jok, to su ruske dezinformacije, to je plasiranje lažnih vesti”, izjavila je Ana Brnabić tokom gostovanja na TV Pink 24. decembra.¹³³ Samo dan kasnije, predsednik Srbije Aleksandar Vučić objavio je na Instagramu da je informisao ruskog ambasadora Aleksandra Bocan-Harčenka o „neredima u Beogradu” i ponovio da će učiniti „sve da sačuvamo bezbednost građana i našu Srbiju”.¹³⁴

Nakon susreta sa Vučićem, kako su preneli mediji, Bocan-Harčenko je izjavio da predsednik Srbije ima „nepobitne dokaze” da iza nereda u Beogradu stoji Zapad.¹³⁵

Dane nakon izbora pratio je i dobro poznati pro-ruski narativ o obojenim revolucijama kojim se optužuje Zapad zbog planova da izazove Majdan u Beogradu.¹³⁶ U Nacionalnom dnevniku najgledanije komercijalne televizije, TV Pink, premijerka Brnabić je ponovila da je opozicija tokom kampanje radila sve kako bi „kreirala atmosferu za paniku i za haos”, ističući pritom da su i nova okupljanja pokušaj „Majdana u Beogradu”.¹³⁷

Mediji su ove narative pratili naslovima - „Moskva razotkrila planove Zapada za Majdan u Beogradu”,¹³⁸ „Rusi ukazali na pipke Nemačke u ‘Majdanu’ u Srbiji”,¹³⁹ prenoseći pritom i izjave ruskih zvaničnika da Zapad ima “ogromnu želju da se u Srbiji dogodi Majdan”¹⁴⁰ i da je “pokušao da organizuje nelegalno preuzimanje vlasti u Srbiji”.¹⁴¹ Portparolka ruskog Ministarstva spoljnih poslova Marija Zaharova rekla je da Zapad ima ogromnu želju da se na Balkanu sprovede Majdan, te da mitinzi u

133 YouTube, Srpska napredna stranka, “Brnabić: ‘Srbija protiv nasilja’ bi nasiljem da menja izbornu volju građana”, 25. decembar 2023, — [poveznica](#)

134 Instagram, @buducnostsrbijeav, 25. decembar 2023, — [poveznica](#)

135 Tanjug.rs, “Bocan-Harčenko: Vučić ima nepobitne informacije da Zapad podstiče proteste”, 25. decembar 2023, — [poveznica](#)

136 Termin “Majdan” vezuje se za dva talasa protesta organizovanih u glavnom gradu Ukrajine protiv proruskih vlasti.

137 YouTube, Srpska napredna stranka, “Brnabić: Opozicija pokušava da dobije vlast putem ulice”, 19. decembar 2023, — [poveznica](#)

138 Politika, “Moskva razotkrila planove Zapada za Majdan u Beogradu”, 26. decembar 2023, <https://www.telegraf.rs/vesti/srbija/3807475-naslovne-strane-za-utorak-26-decembar-2023-godine?galerija=1&slika=7>

139 Večernje novosti, “Analiza Novosti: I Rusi ukazali na pipke Nemačke u ‘Majdanu’ u Srbiji”, 26. decembar 2023, — [poveznica](#)

140 Kurir.rs, “‘ZAPAD IMA OGOROMNU ŽELJU DA SE U SRBIJI DOGODI MAJDAN’ Zaharova: Narod Srbije će sve rešiti sam”, 20. decembar 2023, — [poveznica](#)

141 Alo.rs, “Lavrov: ‘Zapad pokušao da organizuje nelegalno preuzimanje vlasti u Srbiji’”, 31. decembar 2023, — [poveznica](#)

Srbiji nisu mitinzi već izvođenje ljudi na ulice u cilju promovisanja zapadnih interesa uz pomoć antiustavnih sredstava. Njena izjava bila je jedna od istaknutijih u medijima. „Koristili su se poznati šabloni iz zapadnih priručnika koji su već više puta korišćeni u brojnim zemljama, sa neizbežno tragičnim rezultatima”, rekla je Zaharova.¹⁴²

Proruski sentimenti nisu prestali s izbornim aktivnostima decembarskog ciklusa. U martu, 2024. godine, i bivši direktor Bezbednosno-informativne agencije (BIA) i novi potpredsednik Vlade Srbije, Aleksandar Vulin, zahvalio se ruskim službama koje su Srbiju obavestile o “mnogim planovima zapadnih obaveštajnih službi koje su radile protiv Beograda tokom protesta prozapadne opozicije”.¹⁴³

I osim kada je reč o “obojenim revolucijama” i “majdanizaciji”, ruska propaganda jasno je uočljiva i u narativima vlasti i medija o opoziciji kao “produženoj ruci” Zapada i “napadu” zapadnih na tradicionalne vrednosti. To je zaključak i analize koju je uradio Istinomer¹⁴⁴ na osnovu nalaza platforme Vox Ukraine o ruskoj propagandi u Gruziji i drugim zemljama. Te zemlje, kako navodi Vox Ukraine, Kremlj „tradicionalno smatra svojom ‘sferom uticaja’”.¹⁴⁵

Narativi Moskve uočljivi su i u stavovima predstavnika vlasti i koalicionih partnera Srpske napredne stranke o nevladinim organizacijama i po pitanju zakona o “stranim agentima” - zakona koji su donele proruske vlasti u Gruziji, a koji podseća na ruske zakone i obračun ruskog predsednika Vladimira Putina sa nezavisnim medijima i civilnim društvom. Među istaknutijim zagovornicima ovog zakona su i Aleksandar Vulin, kao i lider Srpske radikalne stranke i osuđeni ratni zločinac Vojislav Šešelj, koji u negativnom svetlu predstavljaju nevladine organizacije, tvrdeći, između ostalog, i da su “agenti koji protežiraju strane interese” u Srbiji.¹⁴⁶

142 Novosti.rs, “ŠABLONI IZ ZAPADNIH PRIRUČNIKA: Zaharova o protestima u Beogradu - ‘Izbori nemaju veze sa tim, sprovode nasilje prema državi Srbiji’, 27. decembar 2023, — [poveznica](#)

143 RT Balkan, “Vulin: Hvala ruskim službama, to nam je značilo da budemo spremni”, 24. mart 2024, — [poveznica](#)

144 Istinomer.rs, “U zagrljaju ‘tradicionalnih prijatelja’: Kako zvuči ruska propaganda u Srbiji?”, 25. maj 2024, — [poveznica](#)

145 VoxUkraine, “‘The West’s Next Provocation’: How Russian propaganda discredits democratic protests”, 8 May 2024, — [poveznica](#)

146 Istinomer.rs, “Dobro jutro uz ruski zakon: Ko u Srbiji smatra NVO ‘stranim agentima?’”, 12. maj 2024, — [poveznica](#)

PREPORUKE

- PRECIZNO UREDITI NADLEŽNOST I NAČIN UTVRĐIVANJA STATUSA IZBORNE LISTE NACIONALNE MANJINE
- UNAPREDITI EDUKACIJU I NADZOR/KONTROLU POLITIČKIH SUBJEKATA U POGLEDU PRIKUPLJANJA I RUKOVANJA PODACIMA O LIČNOSTI
- JASNO DEFINISATI OBAVEZE REM-A TOKOM IZBORNE KAMPANJE
- UVESTI JASNE MEHANIZME ZA IZBOR I UTVRĐIVANJE ODGOVORNOSTI SAVETA REM-A
- DUGOROČNO UNAPREDITI OTPORNOST GRAĐANA NA DEZINFORMACIJE I DRUGE MEDIJSKE MANIPULACIJE, UKLJUČUJUĆI I U VEZI SA IZBORNIM PROCESOM
- USPOSTAVITI SARADNJU SA KOMPANIJAMA U ČIJEM SE VLASNIŠTVU NALAZE DRUŠTVENE MREŽE FACEBOOK I TWITTER U CILJU SPREČAVANJA ŠIRENJA DEZINFORMACIJA TOKOM IZBORNOG PERIODA

Zaključak

Ruski narativi, kao i narativi o Rusiji, postali su značajan aspekt političkog diskursa u Hrvatskoj i Srbiji. Ovi narativi povezani su s pitanjima nacionalnog suvereniteta, identiteta, sigurnosti i geopolitičkog pozicioniranja, i to na vrlo različite načine u Srbiji i Hrvatskoj.

Hrvatska je članica EU i NATO-a, što je čini čvrsto vezanom uz zapadnu političku i sigurnosnu strukturu. Međutim, postoje političke snage i pojedinci koji propagiraju narative bliske Rusiji, iako u značajno manjoj mjeri nego u Srbiji. Određene političke stranke i pojedinci, najčešće s krajnje desnog spektra, povremeno izražavaju simpatije prema ruskoj politici, predstavljajući Rusiju kao protutežu "globalističkom" Zapadu i liberalnim vrijednostima EU, kao što je to činio Domovinski pokret. Predsjednik Milanović, iako nominalno socijaldemokrat, također se protivi centralizaciji moći u EU te se nerijetko koristi suverenističkom retorikom. To se očituje kroz euroskeptične i nacionalističke stavove, te se tematski njihovi narativi često fokusiraju na kritiku EU, NATO-a i Sjedinjenih Američkih Država, kao i na pozive na jačanje suvereniteta Hrvatske i protivljenje utjecaju zapadnih institucija i zapadnih ideologija. Iako koriste narative koji su bliski ruskoj perspektivi, zanimljivo je primijetiti da njihova prisutnost slabi za vrijeme izborne kampanje.

Unatoč tome, njihove su se kampanje isticale posebno u anti-eu i anti-imi-grantskim stavovima, te kritici liberalnih vrijednosti, globalizma i multikulturalizma. Time Domovinski pokret ne promovira sustavno prorúske narative, već su ti stavovi dio šireg desničarskog populističkog diskursa koji je prisutan i u drugim europskim zemljama. Do sada, Domovinski pokret nije otvoreno promicao bliže odnose s Rusijom ili zagovarao geopolitički smjer koji bi udaljio Hrvatsku od Zapada. Fokus stranke je prvenstveno na unutarnjim pitanjima, kao što su ekonomski suverenitet i očuvanje tradicionalnih vrijednosti, držeći nacionalno-suverenističku poziciju. Iako se kritika zapadnih institucija može ponekad podudarati s ruskim narativima, DP nije zauzeo jasnu prorúsku poziciju. Međutim, gledajući širi kontekst, načelno pozitivna pozicija neutralnosti u ukrajinsko-ruskom sukobu povlači za sobom implikacije realizacije ruskih interesa, prije svega smanjenja potpore Ukrajini unutar Europske unije.

Srbija, s druge strane, ima tradicionalno bliske odnose s Rusijom što se odražava na političku scenu i diskurs u zemlji. Ruski narativi su daleko prisutniji i utjecajniji u Srbiji nego u Hrvatskoj, a razlog tome su povijesne, kulturne, i političke veze između Srbije i Rusije. Srpski politički establishment, predvođen Srpskom naprednom strankom (SNS) i predsjednikom Aleksandrom Vučićem, često balansira između Zapada i Rusije, koristeći ruske narative kao alat u domaćoj politici. Rusija je prikazana kao tradicionalni saveznik Srbije, posebno po pitanju Kosova. Pitanje ruske podrške u međunarodnim institucijama, poput Ujedinjenih naroda, gdje Rusija blokira priznavanje Kosova, ključno je za popularnost prorúske narativa. U Srbiji su najgledaniji televizijski kanali i prorežimski tabloidi neprijateljski prema Zapadu, te ruski narativi u srpskim medijima često uključuju kritiku NATO-a, EU i SAD-a, dok se Rusija prikazuje kao garant suvereniteta i nezavisnosti.

Na izborima u Srbiji, proruski stavovi su često prisutni među populističkim i nacionalističkim strankama. Vučić i njegova stranka koriste narative o tradicionalnom prijateljstvu s Rusijom, ali istovremeno vode prozapadnu politiku kada je riječ o ekonomskim interesima i približavanju EU. Ruski narativi u obje zemlje uvjetovani su širim geopolitičkim kontekstom. Dok je Hrvatska članica zapadnih institucija, Srbija zadržava formalnu neutralnost, iako njeguje duboke veze s Rusijom, dok Rusija koristi energetska politiku, kulturne veze i diplomatsku podršku kao ključne poluge utjecaja u Srbiji.

Zaključno, iako narativi o Rusiji i ruski narativi postoje i u Hrvatskoj i u Srbiji, njihov značaj i oblik značajno variraju. U Hrvatskoj narativi o Rusiji, iako ih važni politički akteri koriste, ipak su u društvu svedeni na specifične političke i medijske krugove, te se koriste za političko prepucavanje. Premijer ih koristi za diskreditiranje opozicije, dok DP i predsjednik pokazuju povremene simpatije prema Rusiji, kroz izražavanje nacionalno-suverenističkih pozicija. U Srbiji ruski su narativi integrirani u dominantnu političku retoriku i medijski diskurs, utječu na sve društvene i ekonomske procese te čine srbijansko društvo taocem interesa suprotstavljenih geopolitičkih ciljeva i samovolje predsjednika Vučića, predstavljajući realnu opasnost po očuvanje demokracije u Srbiji, što su izborna iskustva opisana u ovoj analizi pokazala.

Strani utjecaji na izbore
/ političko prepucavanje
ili realna opasnost?

ISBN 978-953-7960-61-2

